

17.9.2024

OZNÁMENIE POSLANCOM

Vec: Petícia č. 1208/2023, ktorú predkladá Isabel Pérez Amado, španielska štátna príslušníčka, o údajnom nedodržiavaní Istanbulskeho dohovoru Španielskom

1. Zhrnutie obsahu petície

Predkladateľka petície tvrdí, že zákon o rodovo motivovanom násilí v Španielsku neobsahuje požiadavky na dodržiavanie Istanbulskeho dohovoru, ktorý bol ratifikovaný v roku 2014. Vysvetľuje, že za obeť rodovo motivovaného násilia sa považujú len ženy, ktoré sú vystavené nejakému druhu agresie zo strany muža, s ktorým mali nejaký vzťah. Preto žiada, aby Španielsko medzi obeť rodovo motivovaného násilia zaradilo aj ženy, ktoré sa stali obeťami agresora v situácii zraniteľnosti bez ohľadu na to, či s danou osobou udržiavali citový vzťah.

2. Prípustnosť

Petícia bola uznaná ako prípustná 2. apríla 2024. Európsky parlament požiadal Komisiu o poskytnutie informácií podľa článku 233 ods. 5 (pôvodne článok 227 ods. 5).

3. Odpoveď Komisie doručená 26. augusta 2024

Predkladateľka petície tvrdí, že zákon o rodovo motivovanom násilí v Španielsku nie je v súlade s Istanbulským dohovorom, ktorý Španielsko ratifikovalo v roku 2014. Vysvetľuje, že za obeť rodovo motivovaného násilia sa považujú len ženy, ktoré sú vystavené nejakému druhu agresie zo strany muža, s ktorým mali nejaký vzťah. Tvrdí, že na to, aby španielske právne predpisy boli v súlade s Istanbulským dohovorom, musí vymedzenie rodovo motivovaného násilia zahŕňať aj nútené manželstvá, mrzačenie ženských pohlavných orgánov, obchodovanie s ľuďmi, nútené umelé prerušenie tehotenstva a sterilizáciu, sexuálne obťažovanie, sexuálne násilie a napomáhanie, navádzanie a pokus o ktorýkoľvek z týchto činov, a žiada, aby sa tieto činy zahrnuli do španielskych právnych predpisov. Takisto žiada, aby Španielsko medzi obeť rodovo motivovaného násilia zaradilo aj ženy, ktoré sa stali obeťami agresora v situácii

zraniteľnosti bez ohľadu na to, či s danou osobou udržiavali citový vzťah.

Poznámky Komisie

Komisia je naďalej plne odhodlaná podporovať práva žien v celej EÚ. V stratégii pre rodovú rovnosť¹, ktorá je k dispozícii v 23 jazykoch, sa uvádzajú politické ciele a opatrenia Komisie na dosiahnutie výrazného pokroku do roku 2025 na ceste k Únii rovnosti bez akýchkoľvek foriem násillia páchaného na ženách a dievčatách. Posledné štyri roky priniesli dôležitý legislatívny a politický vývoj, a to aj v oblasti rodovo motivovaného násillia. Komisia v júni 2020 prijala prvú stratégiu EÚ v oblasti práv obetí (2020 – 2025)². Stratégia sa zaoberá všetkými obeťami trestných činov, ale venuje osobitnú pozornosť najzraniteľnejším obetiam, ako sú obeť rodovo motivovaného násillia.

V októbri 2023 nadobudol v EÚ platnosť Dohovor Rady Európy o predchádzaní násilliu na ženách a domácomu násilliu a o boji proti nemu (Istanbulský dohovor). V súčasnosti je zmluvnými stranami dohovoru EÚ a 22 členských štátov vrátane Španielska. Dohovor ako zmiešaná dohoda má v právnom poriadku EÚ rovnaké právne postavenie ako dohody výlučne pre EÚ, pokiaľ ustanovenia dohovoru patria do vonkajšej právomoci EÚ. To znamená, EÚ je teraz viazaná ambicióznymi a komplexnými normami na predchádzanie násilliu páchanému na ženách a o boji proti nemu v oblasti justičnej spolupráce v trestných veciach, azylu a zákazu vyhodenia alebo vrátenia³, ako aj v súvislosti so svojou verejnou správou⁴.

Podľa článku 2 dohovoru sa dohovor vzťahuje na všetky formy násillia páchaného na ženách vrátane domáceho násillia, ktoré neúmerne postihuje ženy, zmluvné strany sa vyzývajú, aby uplatňovali dohovor na všetky obeť domáceho násillia, a zmluvné strany pri vykonávaní ustanovení tohto dohovoru venujú osobitnú pozornosť ženám, ktoré sú obeťami rodovo motivovaného násillia. Hoci pojem domáceho násillia nevyhnutne vyžaduje existenciu určitého vzťahu medzi obeťou a páchatelom, rovnaká požiadavka sa nevzťahuje na pojem násillia páchaného na ženách. Ten sa jednoducho vymedzuje ako „všetky činy rodovo motivovaného násillia, ktoré majú alebo môžu mať za následok telesnú, sexuálnu, duševnú, ale aj ekonomickú ujmu alebo utrpenie“. Okrem toho sa „rodovo motivované násillie na ženách“ vymedzuje ako násillie, ktoré je nasmerované proti žene, pretože je žena, alebo ktoré postihuje ženy neúmerne. Vymedzenie rodovo motivovaného násillia páchaného na ženách nezahŕňa trestné činy uvedené v tejto petícii. V Istanbulskom dohovore sa však vymedzuje a vyžaduje kriminalizácia rôznych foriem násillia páchaného na ženách vrátane fyzického, sexuálneho a psychického násillia, prenasledovania, sexuálneho obťažovania, mrzačenia ženských pohlavných orgánov, núteného manželstva, núteného umelého prerušenia tehotenstva a nútenej sterilizácie. Na obchodovanie s ľuďmi, ako sa uvádza v petícii, sa nevzťahuje Istanbulský dohovor, ale Dohovor Rady Európy

¹ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov s názvom Únia rovnosti: stratégia pre rodovú rovnosť na roky 2020 – 2025, COM(2020)0152 final, 5. marca 2020, https://commission.europa.eu/system/files/2023-04/annual_report_GE_2023_web_EN.pdf

² COM(2020)0258 final, 24.6.2020.

³ Rozhodnutie Rady (EÚ) 2023/1076 z 1. júna 2023 o uzavretí Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násilliu na ženách a domácomu násilliu a o boji proti nemu, pokiaľ ide o záležitosti týkajúce sa justičnej spolupráce v trestných veciach, azylu a zásady zákazu vyhodenia alebo vrátenia, v mene Európskej únie (Ú. v. EÚ L 143 I, 2.6.2023, s. 4, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2023/1076/oj>).

⁴ Rozhodnutie Rady (EÚ) 2023/1075 z 1. júna 2023 o uzavretí Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násilliu na ženách a domácomu násilliu a o boji proti nemu, pokiaľ ide o záležitosti týkajúce sa inštitúcií a verejnej správy Únie, v mene Európskej únie (Ú. v. EÚ L 143 I, 2.6.2023, s. 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2023/1075/oj>).

o boji proti obchodovaniu s ľuďmi.

Skupina expertov Rady Európy pre opatrenia proti násiliu na ženách a domácomu násiliu (GREVIO) je zodpovedná za monitorovanie vykonávania Istanbulskeho dohovoru zmluvnými stranami. GREVIO posúdila vykonávanie dohovoru v Španielsku vo svojej východiskovej správe uverejnenej v roku 2020. Na základe tejto správy Výbor zmluvných strán dohovoru vydal v decembri 2020 Španielsku niekoľko odporúčaní. Španielsko podalo Výboru zmluvných strán v januári 2024 správu o opatreniach nadväzujúcich na tieto odporúčania a Výbor zmluvných strán prijal závery týkajúce sa Španielska na svojom zasadnutí 31. mája 2024⁵.

Keďže predkladateľka petície tvrdí, že zákon o rodovom násilí v Španielsku nie je v súlade s Istanbulským dohovorom, možno poznamenať, že GREVIO vo svojej východiskovej správe uverejnenej v roku 2020 posúdila vykonávanie dohovoru v Španielsku. V správe GREVIO naopak chváli španielske orgány za silné rodové hľadisko v organickom zákone o integrovaných ochranných opatreniach proti rodovo motivovanému násiliu (organický zákon). Pokiaľ ide o kriminalizáciu rodovo motivovaného násilia, možno poznamenať, že: pokiaľ ide o domáce násilie vrátane psychického násilia (články 33 a 35), v správe sa uvádza, že „v Španielsku existuje niekoľko konkrétnych druhov trestných činov, ktoré pokrývajú rôzne prejavy psychického násilia v intímnych vzťahoch. GREVIO víta zahrnutie týchto konkrétnych druhov trestných činov a s uspokojením konštatuje, že prvé tri, zastrašovanie, nátlak a duševná ujma/poškodenie bez zranenia, sú rodovo špecifické, a teda sa vzťahujú na násilie intímnych partnerov páchané na ženách.“ EÚ má tiež právomoc nadviazať na tvrdenie predkladateľky petície, že španielske právne predpisy o rodovo motivovanom násilí nie sú v súlade s Istanbulským dohovorom v rozsahu, v akom príslušné ustanovenia dohovoru patria do výlučnej vonkajšej právomoci EÚ, a preto sú záväzné pre členské štáty na základe práva EÚ. V tejto súvislosti treba poznamenať, že pristúpenie EÚ k dohovoru bolo obmedzené na oblasť jej výlučnej vonkajšej právomoci.

Vzhľadom na vyššie uvedené je potrebné preskúmať, či príslušné ustanovenia dohovoru patria do oblasti, na ktorú sa už vo veľkej miere vzťahujú vnútorné pravidlá EÚ. Najdôležitejším právnym predpisom EÚ v tejto súvislosti je smernica 2024/1385 o boji proti násiliu na ženách a domácomu násiliu⁶ (ďalej len „smernica“), ktorú Európsky parlament a Rada prijali 14. mája 2024 a ktorá nadobudla účinnosť 13. júna 2024. Smernica obsahuje vymedzenie pojmu násilia na ženách a domáceho násilia a ukladá členským štátom povinnosť kriminalizovať mrzačenie ženských pohlavných orgánov a nútené manželstvá na úrovni EÚ. EÚ má preto právomoc reagovať na požiadavky predkladateľky petície v tejto súvislosti.

Pokiaľ ide o dodržiavanie Istanbulskeho dohovoru Španielskom v oblasti výlučných právomocí EÚ, je dôležité objasniť, že vymedzenie rodovo motivovaného násilia je len súčasťou určenia rozsahu pôsobnosti dohovoru a nevyžaduje, aby štáty, ktoré sú zmluvnými stranami dohovoru, transponovali toto znenie do svojho vnútroštátneho práva. Vymedzenie rodovo motivovaného násilia páchaného na ženách nezahŕňa trestné činy uvedené v petícii a neobsahuje osobitný odkaz na obeť v zraniteľných situáciách, ako navrhuje predkladateľka petície. Rodovo motivované násilie na ženách sa vymedzuje ako násilie nasmerované proti žene, pretože je žena, alebo ktoré postihuje ženy neúmerne.

⁵ Všetky uvedené dokumenty možno nájsť na adrese: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/spain>.

⁶ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401385.

Pokiaľ ide o kriminalizáciu určitých foriem násilia, v dohovore aj smernici sa od členských štátov vyžaduje, aby kriminalizovali konanie predstavujúce nútené manželstvo a mrzačenie ženských pohlavných orgánov. Španielsky trestný zákon kriminalizuje nútené manželstvo v článku 172a⁷ a mrzačenie ženských pohlavných orgánov v článku 149 ods. 2 a táto kriminalizácia si nevyžaduje intímny vzťah alebo spolužitie medzi obeťou a páchatelom⁸.

V smernici sa členským štátom neukladá povinnosť kriminalizovať nútené umelé prerušenie tehotenstva, nútenú sterilizáciu, sexuálne obťažovanie alebo sexuálne násilie, a preto EÚ nemá právomoc v tejto súvislosti sledovať dodržiavanie Istanbulskeho dohovoru Španielskom. Podľa základnej hodnotiacej správy GREVIO však španielske právo kriminalizuje tieto všetky štyri trestné činy.

Záver

V rámci stratégie pre rodovú rovnosť a stratégie EÚ v oblasti práv obetí je Komisia aktívna na viacerých frontoch v boji proti rodovo motivovanému násiliu. Komisia je naďalej plne odhodlaná podporovať práva žien v celej EÚ. V tejto súvislosti Komisia nadväzuje na vykonávanie tých častí Istanbulskeho dohovoru, ktoré patria do právomoci EÚ, všetkými členskými štátmi vrátane Španielska, podporuje všetky členské štáty vrátane Španielska v ich úsilí o vykonávanie smernice o boji proti násiliu na ženách a domácejmu násiliu a bude tento proces pozorne monitorovať.

V reakcii na otázky predkladateľky petície je dôležité poznamenať, že Istanbulský dohovor neukladá zmluvným štátom povinnosť prijať osobitné vymedzenia pojmov dohovoru. Pokiaľ ide o vymedzenie rodovo motivovaného násilia páchaného na ženách v Istanbulskom dohovore, nezahŕňa trestné činy uvedené v petícii ani neodkazuje na ženy v zraniteľných situáciách. Pokiaľ ide o trestné činy núteného manželstva a mrzačenia ženských pohlavných orgánov, ktoré sú jedinými trestnými činmi podľa Istanbulskeho dohovoru, ktoré patria do právomoci Európskej únie, Španielsko kriminalizovalo tieto činy vrátane napomáhania a navádzania a táto kriminalizácia si nevyžaduje intímny vzťah alebo spolužitie medzi obeťou a páchatelom.

⁷ Organický zákon č. 10/1995 Trestného zákonníka (*Ley Orgánica 10/1995 del Código Penal*), 23. novembra 1995, <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444#a172bis>.

⁸ Organický zákon č. 10/1995 Trestného zákonníka (*Ley Orgánica 10/1995 del Código Penal*), 23. novembra 1995, <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444#a149>.